

سرشناسه	: جمالی ، مصطفی، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: مغنی الفقیه صرف جامع کاربردی / تألیف مصطفی جمالی
مشخصات نشر	: قم ؛ دارالفکر، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری	: ۵۹۸ ص.
شابک	: ۱۲۰۰۰۰ ریال، 978-600-270-010-0
وضعیت فهرست نویسی	: فهرست نویسی براساس اطلاعات فیها،
یادداشت	: عربی .
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس .
موضوع	: زبان عربی -- صرف.
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۶ ج ۹ / ۵۳ / PJ ۸۲۰۲۸
رده بندی دیویی	: ۸۰۹ / ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۰۵۳۳۲۲

انتشارات دارالفکر

مؤسسون: مرحوم حجة الاسلام والمسلمین
آقای حاج سید عبدالحمید مولانا (ره)

مغنی فقیه

(صرف جامع کاربردی)

مؤلف: مصطفی جمالی

ناشر: انتشارات دارالفکر

چاپ: قدس، قم

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۰۰ - ۰۱۰ - ۲۷۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - 010-0498-978-600-270-010-0

انتشارات دارالفکر

قم: خیابان صفاییه، بین کوچه آمار و ممتاز، پلاک ۶۳۶

تلفن: ۷۷۴۳۵۴۴ - ۷۷۳۳۶۴۵ - فاکس: ۷۷۳۸۸۱۴

دفتر تهران: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری،

روبروی اداره پست، پلاک ۱۲۴ - تلفن: ۶۶۴۰۸۹۲۷ - ۶۶۴۰۹۳۵۲، فاکس: ۶۶۹۷۷۲۰

تقدیم بہ سالک راہ طریقت، و جانباز راہ شریعت، «پدر بزرگوارم»

منہج الفقہ

www.ketab.ir

صرف جامع کار بردی

تقریظ آیت الله صفائی بوشهری حفظه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللّٰهُ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ الطَّاهِرِينَ، سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ فِي الْاَرْضِ وَفِي السَّمَاءِ وَفِي الْعَرْشِ الْمَجِيدِ، اَعْدَانَهُمْ اَجْمَعِينَ.

ادبیات عرب یکی از علوم پایه در حوزه معارف اسلامی است و گام آغازین در تحصیل آن می باشد، بنابراین تسلط لازم بر آن موجب توانمندی انفعالی در عرصه تحصیل، پژوهش، تحقیق و تألیف در ساحت علوم دینی می گردد.

تاریخ حوزه های علمیه اسلامی همواره شاهد تدریس و تحصیل و نوآوری های کارشناسانه ای ادبی بوده است و ظهور عالمانی بزرگ در حیات پرفراز و نشیب ادبیات عرب و تألیفات بدیع گواه بر آن است. بروز مکاتب مختلف ادبی مانند: مکتب بصره، کوفه، بغداد، مغرب و اندلس، زمینه رشد و قوام قواعد فراهم آورد و باعث پویایی اندیشه ها و طرح های نوین ادبی گردید.

علم صرف با اثرگذاری ویژه در ساخت و شناخت کلمات، یکی از علوم بنیادین ادبیات عرب است و در این زمینه علما بزرگی چون سیبویه، ابن عصفور، شیخ رضی، تفتازانی و ابن حاجب و کتاب های ارزشمندی مانند: لم یعنی الصرف، شافیه و شرح های آن، شذا العرف و دیگر کتب در این علم دارای شاخصه های ارزشمند تألیفی و پژوهشی می باشند.

یکی از مهم ترین کاستی های آموزشی علم صرف، عدم طراحی کاربردی آن در تحصیل کارآمد آن است در حالی که این علم از علوم کاربردی می باشد و باید در تحصیل و تدریس آن انطباق عملی قواعد بر متون به طور پیوسته صورت گیرد.

کتاب حاضر نوشته فاضل محترم جناب حجت الاسلام آقای مصطفی جمالی (زید عزه) از طلاب ساعی و فهیم حوزه می باشد که به این مهم پرداخته و با تحمل مشقات بسیار، مباحث صرفی را بر متون فاخر دین طراحی نموده اند که باعث توانمندی محصل بر تطبیق قواعد صرفی بر متون عام به ویژه کتاب و سنت می گردد.

توفیقات روزافزون تمامی فضیلتی جوان و کوشای حوزه های علمیه را از خداوند متعال خواستارم، تعجیل در ظهور حضرت بقیه الله الاعظم (رحمه الله) و طول عمر با عزت و صحابت حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برای مقام معظم رهبری و صیانت و اعتلای حوزه های علمیه را از ذات اقدس باری تعالی مسألت می نمایم.

صفای بوشهری

۱۳۹۱/۵/۲۸

پیشگفتار

حمد و سپاس مخصوص خداوندی است که حضرت محمد ﷺ و آل پاکش را که درود و صلوات بر ایشان باد، مبلغ و حافظ دین خود قرار داد و ما را در تحصیل احکام شرعیه و قوت بخشیدن به ارکان آن یعنی صرف، نحو، منطق و بلاغت یاری نمود.

علم فقه از شریف ترین و با فضیلت ترین علوم به شمار می آید که انسان بوسیله آن اعمالی را که مطلوب و محبوب خداوند است و آنچه را که منهی و مغضوب درگاه اوست دریابد، لذا از بین تمامی علوم دیگر به این علم، و از بین حاملان علوم مختلف به حاملان این علم، توجه و عنایت ویژه ای شده است. از این رو واجب است که به اندازۀ توان در این علم و ارکان آن تحقیق نمود.

از مهمترین ارکان علم فقه، صرف، نحو، منطق و بلاغت است، که علی رغم کوشش های بسیار در این زمینه ها، آنگونه که باید و برقرار است به روش مطلوب به اباحت این علوم پرداخته نشده است، روشی که با هدف نهائی خود یعنی استنباط تناسب داشته و راه آنرا هموار نماید.

هدف اصلی طلاب علوم دینی، فقاہت به معنای عام آن است، یعنی بدست آوردن حکم خداوند در تمامی شئون زندگی بشر، در زمینه هایی چون احکام عبادات و معاملات، و مباحث علوم انسانی در بخش های مختلف آن مانند جامعه شناسی، روانشناسی، و غیره که در عصر حاضر اهمیت زیادی پیدا کرده، و ذهن دانشمندان اسلامی را به خود مشغول داشته است، و ارشادهای مقام معظم رهبری حفظه الله مبنی بر تولید علم و تحول در علوم انسانی که چندی است ایشان بر این

امر تاکید بسیار دارند، حاکی از اهمیت این مساله است.

از عوامل مؤثر در تحقق این هدف، تحول در مقدمات این علوم یعنی صرف، نحو، منطق و بلاغت است.

از کاستی هائی که همواره در این حوزه وجود داشته، این است که قواعد مربوطه آن به صورت مستقل و بدون توجه به احکام شرعیه‌ای که از این قواعد بدست می‌آید، مورد بررسی قرار گرفته، و در عوض به ذکر فروع زائد و مثالهایی از پیش خود ساخته و بی فائده پرداخته شده است.

کتاب حاضر از میان علوم مقدماتی به بحث از علم صرف پرداخته است، و دارای خصوصیات ذیل است:

۱. از بحث‌های جانبی و تطویل‌های زائدی که در اباحت وجود دارد و ایراد فروع و مثالهایی که در تمام استنباط منشأ اثر قرار نمی‌گیرند، پرهیز. و قواعد و مثالهایی مورد بحث قرار گرفته اند که منافی در اجتهاد و استنباط داشته باشند.

۲. آشنا کردن محصل با آیات و روایاتی که در آینده تحصیلی فرد به عنوان مهمترین منبع او برای استنباط مطرح است و در حقیقت محصل بعد از گذراندن دوره مقدمات و سطح باید این منابع را مبنای استنباط خود قرار دهد.

احادیث مذکور اکثراً از کتاب وسائل الشیعه، اثر محدث بزرگ و علامه محقق، شیخ محمد بن حسن خراسانی از علمای بزرگ و از فقهای برجسته شیعه در قرن یازدهم هجری است. این کتاب پیوسته مورد توجه علما و فقهای شیعه قرار گرفته و در این زمان نیز از ارکان اصلی استنباط احکام شرعی و اجتهاد در حوزه‌های علمیه شیعه به شمار می‌آید و در تمام درس‌های خارج فقه روایات آن نقل شده و به آن استناد می‌شود.

برخی از احادیث نیز از کتاب «الکافی» اثر گرانقدر ابو جعفر، محمد بن

یعقوب کلینی رازی از برجسته‌ترین علمای شیعه در آغاز قرن چهارم هجری، و نیز از کتاب «بحار الأنوار» اثر گرانقدر علامه مجلسی، مولی محمد باقر بن محمد تقی، و کتب حدیثی دیگر است.

۳. ذیل هر قاعده‌ای که ذکر می‌شود، نقش آن قاعده در استنباط احکام از آیات و روایات را هم بررسی نموده، بگونه‌ای نشان داده شود که چگونه از قاعده مورد بحث در استنباط حکم استفاده می‌شود که این امر موجب آشنائی محصلین با کاربرد قواعد ادبی در طریق استنباط و فتوا است، و استمرار این نوع روش موجب ایجاد ملکهٔ اجتهاد در فرد از همان سال‌های ابتدائی تحصیل می‌گردد.

زیرا اجتهاد عبارت است از ملکهٔ استنباط احکام، و این با استمرار بوجود می‌آید، و لازماً آن این است که محصل از همان ابتداء بر این امر استمرار و مداومت داشته باشد تا ملکهٔ قواعدی را که آموخته و بر اساس آن فتوائی می‌دهد، این حالت را تبدیل به ملکه کند و در مسائل متعدد دیگر که مورد نیاز اوست بتواند براحتی حکم خداوند را استنباط نماید.

البته باید تمامی بحث‌ها اعم از دلیل و اشکال و جواب مبتنی بر قواعدی باشد که مطرح می‌گردد، به عنوان مثال در ادبیات و در بحث همزهٔ تسویه، روایتی مورد بررسی قرار می‌گیرد که راجع به مسألهٔ شک در رکعات نماز است و برخی بر اساس آن فتوائی مخالف فتوای مشهور داده‌اند، که اشتباه قائلین به این قول عدم توجه به معنای همزهٔ تسویه در روایت بوده است که قول مشهور نیز بر آن بنا می‌شود.

و همینطور در ذیل هر قاعدهٔ ادبی، روایتی ذکر شود که بر اساس قاعدهٔ مذکور فتوائی از روایت استنباط شود و یا باطل بودن قول دیگری اثبات شود.

۴. بالا بردن فهم فقهی محصل؛ زیرا چنانچه ابن هشام در باب خامس کتاب

خود به این مساله اشاره نموده است در بسیاری از موارد، ظاهر لفظ، ترکیبی را اقتضاء دارد که معنا و فهم فقهی، آن ترکیب را اقتضاء ندارد، لذا ممکن است کسی در ادبیات استاد فن باشد لکن چنین فهم فقهی را نداشته باشد. فهم فقهی گستره وسیعی دارد که گاه ترکیب‌های متفاوت از یک لفظ را ارائه میدهد.

چنین فهمی متفاوت از فهم ادبیاتی صرف است، لذا بدون آن ممکن است کسی عنوان ادیب را داشته باشد لکن فقیه نخواهد بود.

این اشتباه ممکن است برعکس نیز اتفاق بیافتد یعنی فهم فقهی در محصل وجود دارد و فردی خود را در آن بکمال رسانده لکن اقتضائات ظاهر لفظ و جنبه لفظی و ادبیاتی آن را رعایت نمی‌کند یا از وجوه ضعیف و بعید استفاده کرده باشد. این موجب می‌شود که فقیه معنائی را بر اساس ترکیبی که موافق آن معنا است به حدیث نسبت دهد. بر اساس آن حکمی صادر نماید، که هر چند این معنا صحیح بوده باشد لکن ترکیب لفظی چنین اقتضائی را ندارد.

این کتاب با ضمیمه کردن این دو فهم یعنی فهم لفظی و فقهی، محصل را با هر دو آشنا نموده است.

۵. مباحث مطرح شده از عموم مباحثی است که در فقه در بحث مربوطه مورد بحث قرار گرفته است.

۶. ذکر مسائلی جهت تحقیق طلاب به صورت سؤالی، که این سؤالات نیز همانند روشی که در خود بحثها ارائه میشود به شیوه اجتهادی است یعنی بر اساس حرفی که در آیه و روایتی وارد شده است، از محصل خواسته می‌شود که سؤالات فقهیه‌ای را بر اساس آن پاسخ دهد.

مجموعه این خصوصیات رسیدن به اهدافی چون هموار نمودن راه اجتهاد، سرعت دادن به آن، ایجاد ملکه استنباط و علمی کردن روش اجتهاد را محقق

خواهد ساخت.

زیرا امری بدیهی و واضح است که کدام یک از این دو نوع روش، (روشی که با هدف خود یعنی فقاقت طراحی شده و روشی که این خصوصیت را ندارد) طلاب و دانشجویان را به هدف خود یعنی استنباط نزدیکتر می‌کند. روشی که متناسب با هدف اجتهاد و استنباط طراحی شده است از جهات متعددی مفیدتر است، که به برخی از آنها در ضمن بیان خصوصیات اشاره گردید.

سعی مؤلف این کتاب بر عملی نمودن چنین طرحی است، که امید است در این راه این توفیق را داشته و توانسته باشد که این نیاز اساسی را رفع نموده باشد. در پایان از همه می‌اهل فن استدعا داریم که ما را از لغزش‌های احتمالی مطلع کنند. باشد که این اثر ناچیز مورد قبول واقع گردد.

مصطفی جمالی

فهرست مطالب

پیشگفتار	۵
مقدمه	۱۲
۱. تعریف صرف	۱۲
۲. اهداف تغییر کلمه	۱۲
۳. فائده و اهمیت علم صرف	۱۳
۴. موضوع علم صرف	۱۴
۵. تعریف کلمه	۱۴
۶. ماده و صورت	۱۵
۷. معنای ماده	۱۵
۸. شناخت حروف اصلی از زائد	۱۶
۹. کاربرد فقهی	۱۶
۱۰. معنای صورت	۱۷
۱۱. شناخت انواع صورتهای	۱۸
نکته	۱۸
۱۲. اقسام کلمه	۱۹
نکته	۱۹
۱۳. جامد و مشتق	۲۰
۱۴. نصوص	۲۱
۱-۱۴. علم صرف	۲۱
۲-۱۴. تعریف لفظ	۲۲
۳-۱۴. تعریف کلمه	۲۳
بخش اول: فعل	۲۸
مقدمه	۲۸
۱. تعریف فعل	۲۸
۲. اصل فعل	۲۸
کاربرد فقهی	۲۹
۳. اشتقاق از غیر مصدر	۲۹

۳۰	۴. تغییر لفظی و معنایی
۳۱	۵. ابنیه فعل
۳۱	۶. فعل معلوم و مجهول
۳۲	۷. صیغه های فعل
۳۲	نکته
۳۲	۸. نصوص در تعریف فعل
۳۳	۹. نصوص در اصل فعل
۳۵	باب اول: ثلاثی مجرد
۳۶	فصل اول: فعل ماضی
۳۶	۱. تعریف
۳۶	۲. وزن
۳۷	۳. روش ساخت
۳۷	حرکت عین الفعل
۳۷	کاربرد
۳۸	۴. ضمایر
۳۸	۵. کاربرد فقهی
۴۳	۶. نصوص
۴۵	فصل دوم: فعل مضارع
۴۵	۱. تعریف
۴۵	۲. اداء از حال
۴۶	۳. ترجیع حال در صورت عدم قرینه
۴۷	۴. وزن
۴۷	۵. روش ساخت
۴۹	۶. حروف مضارعه
۵۰	۷. ضمایر
۵۰	۸. علامت رفع
۵۰	۹. کاربرد فقهی
۵۳	۱۰. نصوص

فصل سوم: ابواب ثلاثی مجرد.....	۵۶
۱. ابواب.....	۵۶
کاربرد.....	۵۶
۲. شروط.....	۵۷
نکته.....	۵۸
۳. معانی ابواب.....	۵۹
نکته.....	۵۹
۴. معانی دیگر در معاجم.....	۶۱
۵. ابنیه لازم و متعددی.....	۶۲
۶. روش بیان ابواب در معاجم.....	۶۳
۷. نصوص معانی ابواب.....	۶۴
فصل چهارم: فعل امر.....	۶۸
۱. تعریف.....	۶۸
۲. وزن.....	۶۸
۳. روش.....	۶۹
نکته.....	۶۹
کاربرد.....	۷۰
۴. ضمائر.....	۷۰
۵. اشتراک وزن.....	۷۰
۶. اصل در بین افعال.....	۷۱
۷. کاربرد فقهی.....	۷۲
۸. نصوص در تعریف فعل امر.....	۷۳
تحقیق.....	۷۴
باب دوم: ثلاثی مزید.....	۸۱
مقدمه.....	۸۲
۱. اوزان مشهور.....	۸۲
۲. توضیح.....	۸۲
۳. قیاسی یا سماعی.....	۸۳

۸۳	۴. زیاده المبانی
۸۴	۵. معانی توقیفی
۸۴	۶. استعمال ثلاثی مجرد فعل مزید
۸۵	فصل اول: باب افعال
۸۵	۱. همزه در باب افعال
۸۵	کاربرد
۸۶	۲. معانی باب افعال
۸۷	نکات
۸۹	نکته
۸۹	نکته
۹۲	۳. معانی دیگر در معاجم
۹۳	۴. تعدی و لزوم
۹۳	۵. فراموش کردن مصدر
۹۳	۶. اشتراك وزن
۹۴	۷. کاربرد فقهی
۹۷	۸. نصوص
۱۰۶	تحقیق
۱۰۹	فصل دوم: باب تفعیل
۱۰۹	۱. مصادر
۱۱۰	کاربرد
۱۱۰	۲. معانی باب تفعیل
۱۱۵	۳. تعدی و لزوم
۱۱۵	۴. اشتراك وزن
۱۱۵	۵. کاربرد فقهی
۱۱۹	۶. نصوص
۱۲۳	تحقیق
۱۲۷	فصل سوم: باب مفاعله
۱۲۷	۱. مصدر

۱۲۷.....	کاربرد.....
۱۲۸.....	۲. معانی باب مفاعله.....
۱۳۰.....	۳. تعدی و لزوم.....
۱۳۰.....	۴. کاربرد فقهی.....
۱۳۳.....	۵. نصوص.....
۱۳۶.....	تحقیق.....
۱۳۹.....	فصل چهارم: باب تفعّل.....
۱۳۹.....	۱. حذف تاء در مضارع.....
۱۳۹.....	کاربرد.....
۱۳۹.....	۲. معانی باب تفعّل.....
۱۴۱.....	نکته.....
۱۴۴.....	۳. تعدی و لزوم.....
۱۴۴.....	۴. کاربرد فقهی.....
۱۴۸.....	۵. نصوص.....
۱۵۲.....	تحقیق.....
۱۵۹.....	فصل پنجم: باب تفاعل.....
۱۵۹.....	۱. معانی باب تفاعل.....
۱۶۱.....	۲. تعدی و لزوم.....
۱۶۱.....	۳. کاربرد فقهی.....
۱۶۳.....	۴. نصوص.....
۱۶۷.....	تحقیق.....
۱۷۰.....	فصل ششم: باب انفعال.....
۱۷۰.....	۱. خصوصیات.....
۱۷۱.....	۲. کاربرد فقهی.....
۱۷۱.....	۳. نصوص.....
۱۷۳.....	تحقیق.....
۱۷۵.....	فصل هفتم: باب افتعال.....
۱۷۵.....	۱. معانی باب افتعال.....

۱۷۸.....	۲. فرق تفاعل، افتعال و مفاعله.....
۱۷۹.....	۳. تعدی و لزوم.....
۱۷۹.....	۴. کاربرد فقهی.....
۱۸۱.....	۵. نصوص.....
۱۸۵.....	تحقیق.....
۱۸۹.....	فصل هشتم: باب استفعال.....
۱۸۹.....	۱. معانی باب استفعال.....
۱۹۲.....	۲. تعدی و لزوم.....
۱۹۳.....	۳. کاربرد فقهی.....
۱۹۸.....	۴. نصوص.....
۲۰۱.....	تحقیق.....
۲۰۶.....	فصل نهم: باب افعال.....
۲۰۶.....	نصوص.....
۲۰۷.....	تحقیق.....
۲۰۹.....	فصل دهم: باب افعیال.....
۲۰۹.....	نصوص.....
۲۱۱.....	باب سوم: رباعی.....
۲۱۲.....	فصل اول: رباعی مجرد.....
۲۱۳.....	فصل دوم: رباعی مزید.....
۲۱۴.....	نصوص.....
۲۱۵.....	تنبيه.....
۲۱۵.....	۱. ورود مصدر از غیر فعل خود.....
۲۱۵.....	۲. اینیه لازم.....
۲۱۶.....	۳. اینیه متعددی.....
۲۱۹.....	باب چهارم: فعل صناعی، فعل غیر متصرف، اسم فعل.....
۲۲۰.....	فصل اول: فعل صناعی.....
۲۲۱.....	فصل دوم: فعل غیر متصرف.....
۲۲۲.....	فصل سوم: اسم فعل.....

۲۲۳	باب پنجم: تغییرات لفظی
۲۲۴	مقدمه
۲۲۵	فصل اول: ادغام
۲۲۵	۱. فعل مضاعف
۲۲۵	۲. موارد وجوب، امتناع و جواز ادغام
۲۲۵	۱-۲. ادغام واجب
۲۲۶	۲-۲. ادغام ممتنع
۲۲۶	۲-۳. ادغام جائز
۲۲۸	تنبيه
۲۲۹	۳. وزن افعال مضاعف
۲۳۰	۴. کاربرد فعل مضاعف در قرآن
۲۳۱	فصل دوم: تخفیف همزه
۲۳۱	۱. تعریف
۲۳۱	۲. انواع تخفیف
۲۳۱	۱-۲. تخفیف قلبی
۲۳۲	۲-۲. تخفیف حذفی
۲۳۴	۳. وزن افعال مهموز
۲۳۴	۴. کاربرد فعل مهموز در قرآن
۲۳۵	فصل سوم: اعلال
۲۳۵	۱. تعریف
۲۳۵	۲. اقسام معتل
۲۳۶	۳. قواعد عمومی اعلال
۲۳۹	نکته
۲۴۰	۴. موارد استثناء
۲۴۰	۵. قواعد خصوصی مثال
۲۴۳	کاربرد فعل مثال در قرآن
۲۴۴	۶. اجوف
۲۴۶	کاربرد فعل اجوف در قرآن

۲۴۸.....	۷. ناقص.....
۲۴۸.....	کاربرد فعل ناقص در قرآن.....
۲۴۹.....	۸. لفیف مفروق.....
۲۴۹.....	کاربرد فعل لفیف مفروق در قرآن.....
۲۴۹.....	۹. لفیف مقرون.....
۲۴۹.....	کاربرد فعل لفیف مقرون در قرآن.....
۲۵۰.....	۱۰. وزن افعال مُعتَلّ.....
۲۵۱.....	۱۱. قواعد خصوصی باب افعال.....
۲۵۱.....	۱۲. قواعد خصوصی باب افتعال.....
۲۵۳.....	۱۳. قواعد خصوصی باب تنقّل.....
۲۵۴.....	۱۴. قواعد خصوصی باب تفاعل.....
۲۵۴.....	۱۵. قواعد خصوصی باب استفعال.....
۲۵۶.....	فصل چهارم: تغییر حرکت و حرف آخر فعل مضارع.....
۲۵۶.....	۱. حروف جزم.....
۲۵۷.....	۲. حروف نصب.....
۲۵۹.....	۳. نون تاکید.....
۲۶۴.....	بخش دوم: اسم.....
۲۶۴.....	مقدمه.....
۲۶۴.....	۱. تعریف اسم.....
۲۶۴.....	۲. اینیه اسم.....
۲۶۵.....	نکته.....
۲۶۷.....	۳. قواعد اعلال.....
۲۷۰.....	۴. نصوص در تعریف اسم.....
۲۷۲.....	تحقیق.....
۲۷۳.....	باب اول: مصدر و غیر مصدر.....
۲۷۴.....	فصل اول: مصدر اصلی.....
۲۷۴.....	۱. تعریف.....
۲۷۴.....	۲. زمان در مصدر.....

۲۷۵.....	۳. اوزان
۲۷۵.....	۴. اوزان قیاسی
۲۷۸.....	۵. خلاف ضابطه
۲۷۸.....	۶. وزن فَعُول
۲۷۸.....	۷. تعدد مصادر برای یک فعل
۲۷۸.....	کاربرد
۲۸۰.....	۸- فراموش کردن مصدر
۲۸۰.....	۹. کاربرد فقهی
۲۸۱.....	۱۰. نصوص
۲۸۴.....	تحقیق
۲۸۶.....	فصل دوم: مصدر مرّة و نوع
۲۸۶.....	۱. تعریف
۲۸۶.....	۲. وزن مصدر مرّة
۲۸۶.....	۳. شروط
۲۸۷.....	۴. خلاف قیاس
۲۸۷.....	۵. وزن مصدر نوع
۲۸۸.....	کاربرد
۲۸۸.....	۶. کاربرد فقهی
۲۹۰.....	۷. نصوص
۲۹۰.....	تحقیق
۲۹۳.....	فصل سوم: مصدر میمی
۲۹۳.....	۱. تعریف
۲۹۳.....	۲. وزن
۲۹۳.....	۳. معتل العین یائی
۲۹۴.....	۴. غیر ثلاثی
۲۹۴.....	۵. خلاف ضابطه
۲۹۵.....	۶. افراد و تذکیر
۲۹۵.....	۷. وزن مِفعال

۲۹۶.....	کاربرد.....
۲۹۶.....	۸. معنای مصدر اصلی و میمی.....
۲۹۸.....	۹. فراموش کردن مصدر میمی.....
۲۹۸.....	۱۰. کاربرد فقهی.....
۲۹۹.....	۱۱. نصوص.....
۲۹۹.....	تحقیق.....
۳۰۱.....	فصل چهارم: مصدر صناعی.....
۳۰۱.....	۱. تعریف.....
۳۰۱.....	۲. جامد مؤول به مشتق.....
۳۰۱.....	کاربرد.....
۳۰۲.....	فصل پنجم: اسم مصدر.....
۳۰۲.....	۱. تعریف.....
۳۰۲.....	۲. وزن.....
۳۰۲.....	۳. اسم مصدر در معاجم.....
۳۰۳.....	۴. اقسام.....
۳۰۳.....	نکته.....
۳۰۴.....	۵. معنای اسم مصدر و مصدر.....
۳۰۴.....	۶. کاربرد.....
۳۰۴.....	۷. نصوص.....
۳۰۹.....	باب دوم: جامد و مشتق.....
۳۱۰.....	مقدمه.....
۳۱۰.....	۱. تعریف جامد.....
۳۱۰.....	۲. کاربرد فقهی.....
۳۱۰.....	۳. تعریف مشتق.....
۳۱۱.....	۴. اصل مشتقات.....
۳۱۱.....	۵. اشتقاق از غیر مصدر.....
۳۱۲.....	فصل اول: اسم فاعل.....
۳۱۲.....	۱. تعریف.....

۳۱۲.....	۲. وزن.....
۳۱۲.....	۳. فعل لازم و متعددی.....
۳۱۴.....	۴. وزن غیر ثلاثی.....
۳۱۴.....	۵. تأنیت.....
۳۱۴.....	۶. تنثیه و جمع.....
۳۱۵.....	۷. اسم فاعل از عدد.....
۳۱۵.....	کاربرد.....
۳۱۶.....	۸. اصل اسم فاعل.....
۳۱۷.....	۹. معنای دوام و ثبوت.....
۳۱۷.....	۱۰. فراموش نمودن معنای فاعل.....
۳۱۷.....	۱۱. کاربرد فاعل.....
۳۲۰.....	۱۲. نصوص.....
۳۲۲.....	تحقیق.....
۳۲۶.....	فصل دوم: اسم مفعول.....
۳۲۶.....	۱. تعریف.....
۳۲۶.....	۲. وزن.....
۳۲۶.....	کاربرد.....
۳۲۷.....	۳. اوزان دیگر.....
۳۲۷.....	۴. وزن مفعول به معنای مصدر.....
۳۲۸.....	۵. وزن فاعل به معنای مفعول.....
۳۲۸.....	۶. اراده دوام و ثبوت.....
۳۲۸.....	۷. تأنیت.....
۳۲۸.....	۸. اعلال.....
۳۲۹.....	۹. کاربرد فقهی.....
۳۳۳.....	۱۰. نصوص.....
۳۳۳.....	تحقیق.....
۳۳۸.....	فصل سوم: صفت مشبّهه.....
۳۳۸.....	۱. تعریف.....

۳۳۹.....	۲. اقسام صفت مشبیه
۳۴۰.....	۳. وزن قسم اول
۳۴۱.....	۴. وزن غیر ثلاثی مجرد
۳۴۲.....	۵. موارد سماعی
۳۴۲.....	۶. ارادة حدوث
۳۴۲.....	۷. به معنای فاعل و مفعول
۳۴۳.....	۸. تشابه با اسم فاعل
۳۴۳.....	۹. تفاوت با اسم فاعل
۳۴۵.....	۱۰. کاربرد فقهی
۳۵۰.....	۱۱. نصوص
۳۵۲.....	تحقیق
۳۵۵.....	فصل چهارم: اسم تفضیل
۳۵۵.....	۱. تعریف
۳۵۵.....	۲. وزن
۳۵۵.....	۳. منع اعلال
۳۵۵.....	۴. شروط اسم تفضیل
۳۵۶.....	۵. افعال فاقد شروط
۳۵۶.....	نکته
۳۵۷.....	۶. افعال تفضیل از رنگها و عیوب
۳۵۸.....	۷. افعال تفضیل از غیر ثلاثی
۳۵۸.....	۸. صور استعمال، احکام و شرائط
۳۶۱.....	کاربرد
۳۶۲.....	۹. عموم در مضاف به نکره
۳۶۳.....	۱۰. خیر و شر
۳۶۳.....	۱۱. اشتراک در اصل مبدأ
۳۶۴.....	۱۲. ضابطه اشتراک
۳۶۵.....	۱۳. معنای «فلان أعقل من أن یکذب»
۳۶۶.....	۱۴. تعبیر «أحنک الشاتین»

۳۶۶.....	۱۵. معنای دوام و استمرار.....
۳۶۶.....	۱۶. تفضیل فاعل و مفعول.....
۳۶۶.....	۱۷. خروج از معنای تفضیلی.....
۳۶۷.....	۱۸. کاربرد فقهی.....
۳۷۱.....	۱۹. نصوص.....
۳۷۳.....	تحقیق.....
۳۷۸.....	فصل پنجم: اسم مبالغه.....
۳۷۸.....	۱. تعریف.....
۳۷۸.....	۲. مبالغه در فعل و متعلق فعل.....
۳۷۹.....	۳. وزن.....
۳۸۰.....	۴. اوزان دیگر.....
۳۸۰.....	۵. شروط.....
۳۸۱.....	۶. قیاسی بودن وزن.....
۳۸۱.....	۷. معانی دیگر.....
۳۸۲.....	۸. درجات مبالغه.....
۳۸۲.....	۹. معنای دوام.....
۳۸۳.....	۱۰. استعمال فعال در نسبت.....
۳۸۳.....	۱۱. خروج از معنای مبالغه.....
۳۸۴.....	۱۲. اشتراک وزن.....
۳۸۴.....	۱۳. کاربرد فقهی.....
۳۸۹.....	۱۴. نصوص.....
۳۹۱.....	تحقیق.....
۳۹۵.....	فصل ششم: اسم مکان و زمان.....
۳۹۵.....	۱. تعریف.....
۳۹۵.....	۲. وزن.....
۳۹۶.....	۳. موارد مخالف.....
۳۹۷.....	۴. توجیه این موارد.....
۳۹۹.....	۵. غیر ثلاثی مجرد.....

۳۹۹.....	۶. مفعله برای کثرت شیء در مکان.....
۴۰۰.....	۷. مفعله برای بیان سبب فعل.....
۴۰۱.....	۸. وزن مفعال.....
۴۰۱.....	۹. اشتراك وزن.....
۴۰۵.....	۱۰. نصوص.....
۴۰۶.....	تحقیق.....
۴۰۹.....	فصل هفتم: اسم آلت.....
۴۰۹.....	۱. تعریف.....
۴۰۹.....	۲. وزن.....
۴۰۹.....	۳. شروط.....
۴۰۹.....	۴. اوزان دیگر.....
۴۱۰.....	۵. موارد مخالف.....
۴۱۱.....	۶. توجیه موارد شاذ.....
۴۱۱.....	۷. مفتوح یا مکسور خواندن میم مفعله.....
۴۱۱.....	کاربرد.....
۴۱۲.....	۸. کاربرد فقهی.....
۴۱۳.....	۹. اشتراك وزن.....
۴۱۴.....	۱۰. نصوص.....
۴۱۴.....	تحقیق.....
۴۱۷.....	تنبيه: ملحقات جامد و مشتق.....
۴۱۷.....	کاربرد فقهی.....
۴۱۹.....	باب سوم: مذکر و مؤنث.....
۴۲۰.....	فصل اول: اقسام مذکر و مؤنث.....
۴۲۰.....	۱. اقسام و تعریف.....
۴۲۰.....	۲. مؤنث لفظی و معنوی.....
۴۲۰.....	۳. ضابطه مؤنث معنوی.....
۴۲۱.....	۴. معامله مذکر و مؤنث.....
۴۲۳.....	فصل دوم: علامات تأنیت و مواضع دخول آنها.....

۴۲۲.....	۱. علامات تأیث
۴۲۲.....	۲. مواضع دخول ثاء
۴۲۵.....	۳. صفات مختصه
۴۲۷.....	۴. مواضع دخول الف تأیث مقصوره
۴۲۸.....	۵. مواضع دخول الف تأیث مقصوره
۴۲۹.....	۶. فوائد ثاء
۴۳۱.....	۷. کاربرد فقهی
۴۳۴.....	۸. نصوص
۴۳۵.....	باب چهارم: مثنی، جمع، مصغر و منسوب
۴۳۶.....	فصل اول: مثنی
۴۳۶.....	۱. تعریف
۴۳۶.....	۲. شروط
۴۳۸.....	۳. ملحقات مثنی
۴۳۸.....	۴. اعضاء بدن در صورت ضمیم شدن با مثل خود
۴۳۹.....	۵. کاربرد فقهی
۴۴۰.....	۶. نصوص
۴۴۲.....	تحقیق
۴۴۵.....	فصل دوم: جمع
۴۴۵.....	۱. تعریف
۴۴۵.....	۲. اقسام جمع
۴۴۵.....	۳. نصوص
۴۴۷.....	فصل سوم: جمع مذکر سالم
۴۴۷.....	۱. تعریف
۴۴۷.....	۲. شروط مفرد
۴۴۷.....	۳. استعمال در غیر عقلاء
۴۴۸.....	۴. ملحقات جمع مذکر
۴۴۹.....	۵. کاربرد فقهی
۴۵۲.....	فصل چهارم: جمع مؤنث سالم

۴۵۲.....	۱. تعریف.....
۴۵۲.....	۲. شروط.....
۴۵۳.....	۳. جمع وزن فعله.....
۴۵۴.....	۴. وجه تسمیه.....
۴۵۴.....	۵. ملحقات جمع مونث.....
۴۵۵.....	۶. کاربرد فقهی.....
۴۵۶.....	۷. نصوص.....
۴۵۶.....	تحقیق.....
۴۵۹.....	فصل پنجم: جمع مُکسّر.....
۴۵۹.....	۱. تعریف.....
۴۵۹.....	۲. اقسام.....
۴۶۰.....	۳. وزن جمع قاه.....
۴۶۰.....	۴. اوزان دیگر برای جمع قاه.....
۴۶۲.....	۵. خصوصیات مفرد.....
۴۶۳.....	۶. وزن جمع کثره.....
۴۶۴.....	۷. خصوصیات مفرد.....
۴۷۱.....	۸. مخالف ضابطه غالبی.....
۴۷۱.....	۹. آمدن جمع از غیر مفرد خود.....
۴۷۱.....	۱۰. جانشینی صیغه‌های جمع از یکدیگر.....
۴۷۲.....	۱۱. صیغه مشترک برای دو نوع جمع.....
۴۷۳.....	۱۲. زیادت «یاء» در وزن مکسر.....
۴۷۳.....	۱۳. زیادت «تاء» در وزن مکسر.....
۴۷۳.....	۱۴. تشبیه و جمع جمع مکسر.....
۴۷۴.....	۱۵. ملحقات جمع مکسر.....
۴۷۴.....	۱۶. جمع‌های متعدد برای یک لفظ.....
۴۷۵.....	۱۷. ترجیح برخی جمعها بر بقیه.....
۴۷۶.....	۱۸. کاربرد فقهی.....
۴۸۵.....	۱۹. اشتراک وزن.....

۴۸۷.....	۲۰. اختلاف در مفرد.....
۴۸۸.....	۲۱. نصوص جمع مکسر.....
۴۹۰.....	۲۲. نصوص جمع قله و کثرة.....
۴۹۳.....	تحقیق.....
۴۹۷.....	فصل ششم: جمع الجمع.....
۴۹۷.....	۱. تعریف جمع الجمع.....
۴۹۷.....	۲. جمع جمع جمع.....
۴۹۸.....	۳. قیاسی یا سماعی.....
۴۹۸.....	۴. کاربرد فقهی.....
۴۹۹.....	۵. اشتراک وزن.....
۵۰۱.....	۶. نصوص.....
۵۰۲.....	فصل هفتم: مُنتَهَى الْجُمُوع.....
۵۰۳.....	فصل هشتم: اسم جمع.....
۵۰۳.....	۱. تعریف اسم جمع.....
۵۰۳.....	۲. جمع مکسر یا مفرد.....
۵۰۴.....	۳. جمع بستن اسم جمع.....
۵۰۵.....	۴. کاربرد فقهی.....
۵۰۵.....	۵. نصوص.....
۵۰۷.....	فصل نهم: اسم جنس.....
۵۰۷.....	۱. تعریف.....
۵۰۷.....	۲. اقسام اسم جنس.....
۵۰۸.....	۳. فرق اسم جنس جمعی و افرادی.....
۵۰۹.....	۴. مفرد یا جمع بودن اسم جنس جمعی.....
۵۱۰.....	۵. جمع اسم جنس.....
۵۱۰.....	۶. ارادة قلت و کثرت.....
۵۱۰.....	۷. طریقه تشخیص جمع، اسم جمع، اسم جنس.....
۵۱۱.....	۸. نکته ها.....
۵۱۲.....	۹. کاربرد فقهی.....

۵۱۶.....	۱۰. اشتراک وزن.....
۵۲۰.....	۱۱. نصوص.....
۵۲۲.....	فصل دهم: مَنسُوب.....
۵۲۲.....	۱. تعریف و وزن.....
۵۲۲.....	۲. مؤول به مشتق.....
۵۲۲.....	۳. تاء تانیث.....
۵۲۲.....	۴. اوزان دیگر.....
۵۲۵.....	۵. الف و نون قبل از یاء نسبت.....
۵۲۵.....	۶. فراموش کردن نسبت.....
۵۲۵.....	۷. فائده یاء نسبت.....
۵۲۵.....	۸. نکته.....
۵۲۶.....	۹. نصوص.....
۵۲۸.....	فصل یازدهم: مُصَنَّر.....
۵۲۸.....	۱. تعریف و وزن.....
۵۲۸.....	۲. اهداف.....
۵۲۹.....	کاربرد.....
۵۲۹.....	۳. شروط.....
۵۲۹.....	نکته.....
۵۲۹.....	۴. ترکیب وصفی.....
۵۳۰.....	۵. نصوص.....
۵۳۱.....	باب پنجم: معرفه و نکره.....
۵۳۲.....	مقدمه.....
۵۳۲.....	۱. تعریف.....
۵۳۳.....	۲. نصوص در تعریف معرفه.....
۵۳۵.....	۳. نصوص در تعریف نکره.....
۵۳۷.....	فصل اول: عِلْم.....
۵۳۷.....	۱. تعریف.....
۵۳۷.....	۲. اقسام.....

۵۳۷.....	۲-۱. مفرد و مرکب
۵۳۸.....	۲-۲. اسم، کنیه و لقب
۵۳۹.....	۲-۳. منقول و مرتجل
۵۳۹.....	نکته
۵۴۰.....	۲-۴. شخص و جنس
۵۴۲.....	۳. فرق اسم جنس و علم جنس
۵۴۲.....	۴. علم بالغلبه
۵۴۳.....	۵. عَلم برای معانی
۵۴۳.....	۶. تنکیر عَلم
۵۴۳.....	۷. فلان و فلاته
۵۴۴.....	۸. کاربرد قیاس
۵۴۵.....	۹. نصوص در تعریف علم
۵۴۷.....	۱۰. نصوص در تعریف علم جنس
۵۴۸.....	فصل دوم: ضمیر
۵۴۸.....	۱. تعریف
۵۴۸.....	۲. ضمیر متصل و منفصل
۵۴۹.....	توضیح
۵۵۰.....	۳. کاربرد فقهی
۵۵۳.....	۴. نصوص
۵۵۵.....	فصل سوم: اسم اشاره
۵۵۵.....	۱. تعریف و اقسام
۵۵۵.....	توضیح
۵۵۶.....	۲. «ذا» برای مفرد
۵۵۷.....	۳. اولئک برای عاقل و غیر آن
۵۵۷.....	۴. نصوص
۵۵۹.....	فصل چهارم: موصول
۵۵۹.....	۱. تعریف و اقسام
۵۵۹.....	۲. تکمیل

۲۹۶.....	کاربرد.....
۲۹۶.....	۸. معنای مصدر اصلی و میمی.....
۲۹۸.....	۹. فراموش کردن مصدر میمی.....
۲۹۸.....	۱۰. کاربرد فقهی.....
۲۹۹.....	۱۱. نصوص.....
۲۹۹.....	تحقیق.....
۳۰۱.....	فصل چهارم: مصدر صناعی.....
۳۰۱.....	۱. تعریف.....
۳۰۱.....	۲. جامد مؤول به مشتق.....
۳۰۱.....	کاربرد.....
۳۰۲.....	فصل پنجم: اسم مصدر.....
۳۰۲.....	۱. تعریف.....
۳۰۲.....	۲. وزن.....
۳۰۲.....	۳. اسم مصدر در معاجم.....
۳۰۳.....	۴. اقسام.....
۳۰۳.....	نکته.....
۳۰۴.....	۵. معنای اسم مصدر و مصدر.....
۳۰۴.....	۶. کاربرد.....
۳۰۴.....	۷. نصوص.....
۳۰۹.....	باب دوم: جامد و مشتق.....
۳۱۰.....	مقدمه.....
۳۱۰.....	۱. تعریف جامد.....
۳۱۰.....	۲. کاربرد فقهی.....
۳۱۰.....	۳. تعریف مشتق.....
۳۱۱.....	۴. اصل مشتقات.....
۳۱۱.....	۵. اشتقاق از غیر مصدر.....
۳۱۲.....	فصل اول: اسم فاعل.....
۳۱۲.....	۱. تعریف.....

۳۱۲.....	۲. وزن.....
۳۱۲.....	۳. فعل لازم و متعددی.....
۳۱۴.....	۴. وزن غیر ثلاثی.....
۳۱۴.....	۵. تأنیت.....
۳۱۴.....	۶. تشبیه و جمع.....
۳۱۵.....	۷. اسم فاعل از عدد.....
۳۱۵.....	کاربرد.....
۳۱۶.....	۸. اصل اسم فاعل.....
۳۱۷.....	۹. معنای دوام و ثبوت.....
۳۱۷.....	۱۰. فراموش نمودن معنای فاعل.....
۳۱۷.....	۱۱. کاربرد فاعل.....
۳۲۰.....	۱۲. نصوص.....
۳۲۲.....	تحقیق.....
۳۲۶.....	فصل دوم: اسم مفعول.....
۳۲۶.....	۱. تعریف.....
۳۲۶.....	۲. وزن.....
۳۲۶.....	کاربرد.....
۳۲۷.....	۳. اوزان دیگر.....
۳۲۷.....	۴. وزن مفعول به معنای مصدر.....
۳۲۸.....	۵. وزن فاعل به معنای مفعول.....
۳۲۸.....	۶. اراده دوام و ثبوت.....
۳۲۸.....	۷. تأنیت.....
۳۲۸.....	۸. اعلال.....
۳۲۹.....	۹. کاربرد فقهی.....
۳۳۳.....	۱۰. نصوص.....
۳۳۳.....	تحقیق.....
۳۳۸.....	فصل سوم: صفت مشبیه.....
۳۳۸.....	۱. تعریف.....

۵۶۱.....	۳. مفرد یا جمع بودن «الذی»
۵۶۲.....	۴. کاربرد فقهی
۵۶۲.....	۵. نصوص
۵۶۴.....	فصل پنجم: معرفه به ألف و لام
۵۶۵.....	فصل ششم: مضاف به معرفه
۵۶۶.....	فصل هفتم: منادی
۵۶۷.....	خاتمه : اوزان مشترک اسم
۵۷۱.....	منابع
۵۷۱.....	ادبی
۵۷۳.....	لغت
۵۷۳.....	روائی
۵۷۴.....	تفسیر
۵۷۶.....	فقهی
۵۷۷.....	عرفانی